

DE VONDER

2016 Jaargang 22 nr. 3

Van het bestuur

SEPTEMBER 2016

In dit nummer bevat de bestuursrubriek weer het overzicht van de nieuwe leden van De Vonder, informatie over wat er thans binnen onze vereniging speelt en de geplande activiteiten voor de komende periode.

Nieuwe leden van Heemkundekring De Vonder

In de afgelopen (vakantie)periode is één nieuw lid aangemeld bij onze vereniging: Jeanette van den Bosch uit Asten.

Overige zaken

Op donderdag 29 juni vond de tweede algemene ledenvergadering van dit jaar plaats. Daarbij werd de eerder op 5 april geplande presentatie van de werkgroep toponiemen door Tom Waals na de pauze gehouden. Tijdens de vergadering werd door aftredend secretaris Harrie Wijnen het inhoudelijk verslag over 2015 gepresenteerd. De in maart 2015 gedane presentatie van het financieel jaarverslag 2014 werd van correcties voorzien en de verschillen werden toegelicht. Ook werd het door Harrie Wijnen als vervangend penningmeester opgestelde voorlopig financieel jaarverslag 2015 ter goedkeuring voorgelegd. Het verslag is voorlopig, omdat de inning van de contributies over 2015 nog niet afgerond was en omdat ook nog niet alle vriendenbijdragen overgemaakt waren. Er is weliswaar een inschatting van de nagekomen posten gemaakt, maar of die helemaal juist is, zullen we horen in de najaarsvergadering.

Ter vergadering werd het mondelinge advies ingebracht, dat de commissie van drie "wijze mannen", aangesteld tijdens de ledenvergadering van 5 april, heeft uitgebracht om malversaties in de toekomst te voorkomen. Daaruit kwam naar voren, dat de opzet van de financiële administratie zodanig is, dat controle voor een kascommissie erg lastig is. Het advies is om een beter controlesysteem in te bouwen. Ook wordt geadviseerd om zo mogelijk de financiële administratie uit te besteden aan een administratiekantoor.

De financiële administratie is inmiddels weer op orde en ter vergadering werd Ton Willems, lid van bovengenoemde commissie, tot bestuurslid (en beoogd penningmeester) ad interim benoemd. De leden van de vroegere commissie zullen hem bijstaan bij het opzetten van een adequaat administratief systeem.

In de afgelopen maanden heeft een delegatie van het bestuur overlegd met de eigenaar van onze panden, de gemeente Someren. Het overleg ging over de schade ontstaan door het noodweer en over het onderhoud, onder andere van de keuken en het toilet. We hebben afgesproken in september een wensenlijst op te stellen, na raadpleging van onze werkgroepen door middel van een enquête. Intussen bekijkt de gemeente welke budgetten beschikbaar zijn.

Activiteiten komende periode

De werkgroep die zich bezig houdt met het jaarprogramma voor de periode september 2016 tot en met juni 2017 heeft het programma weer compleet. Ongeveer tegelijk met dit nummer van De Vonder wordt het jaarprogramma gedrukt en verspreid. Dit najaar zijn er lezingen op woensdag 28 september (Van hoog en paars tot laag en grijs; de pastoors in Noord-Brabant door Dr. Arnoud-Jan Bijsterveld), op donderdag 20 oktober (over de naoorlogse landbouwgeschiedenis door Sjaak van Dorst) en op woensdag 14 december (Tekenen van bijgeloof op gebouwen door Marc Robben). Ook is er voor het eerst een filmavond in en over Ommel, en wel op dinsdag 8 november in de Kluis. De ledenvergadering over de begroting 2017 vindt plaats op dinsdag 22 november. Na de pauze zullen de molenaars van de molens in Asten en Someren die avond hun verhaal over hun molens en het malen houden.

Namens het bestuur,
Jan van de Rijdt

Fotografen

Foto voorpagina: Maria van Neerven

Foto achterpagina: Maria van Neerven

DE VONDER

heemkundekring

Van de redactie

De kopij komt wat aarzelend binnen de laatste tijd, maar we hebben toch weer een mooi herfstnummer. Echte Somerenaren ontdekken al gauw dat er een vreemde eend in de bijt zit. Cees mag dat wel niet helemaal zijn maar hij onderzocht toch de afkomst van Jan Hilverda, geboren bij sluis 9 en dat is toch niet zo ver weg. Hoewel hij al 60 jaar dood is, zal zijn naam nog best herinnerd worden als de operazanger en heldentenor.

Jacques van de Velde slaagt er elke keer weer in ons op het verkeerde been te zetten. Waar je vanwege de titel een pittig artikel verwacht over drankgebruik, beschrijft hij de grenssituaties rond de Drank, de vroegere drinkgelegenheid voor het vee tussen Asten en Someren.

Rémy Lammers werd via het vorige artikeltje van Piet Feijen op het idee gebracht om een leuk boekje open te doen over de Abdij Notre Dame de Saint Rémy de Rochefort. De abdij is dan wel niet naar hem genoemd maar er zijn anderzijds wel verbanden, zijn oom is daar 40 jaar abt geweest. Bovendien was het met al die Nederlandse kloosterlingen ook een Brabantse oase met veel banden met de Peel.

Hans van Laarschot stuurt ons met de centimeter op pad voor zijn historische quiz, maar daar zal best een addertje onder het gras zitten. Probeer maar. Een leuk initiatief omdat het langlopend is.

Tom Waals maakte een boeiend verslag van de excursie naar Diest. En wijlen Piet Feijen zet zijn Odyssee door Asten voort, de echte liefhebber krijgt er nooit genoeg van.

2	Van het bestuur
3	Van de redactie
4	Jan Hilverda de forte tenor uit Someren
7	Den Drank
12	Lezing kastelen Deurne en Liessel
13	De Abdij Notre-Dame de Saint-Remy in Rochefort
15	De Nietgestelde Kwisvraag 1
15	Verslag van de excursie naar Diest
16	Te voet dur Aasten 29
19	Algemene informatie Burengeruchten
20	Vrienden van De Vonder

Nieuw redactieadres

Nogmaals ons nieuwe redactieadres:

redactie@heemkundekringdevonder.nl

Dit is het nieuwe adres waar iedereen artikelen, mededelingen, commentaar, op- en aanmerkingen of wat dan ook naar toe kan sturen, zodat de redactie die kan verwerken.

En om artikelen zitten we aardig verlegen. De voorraad is tot nul geslonken. Dus.....!!

Dit mailadres kan alleen geopend worden door leden van de redactie.

Theo Knoops heeft de mogelijkheid daartoe op de PC's van alle redactieleden geïnstalleerd.

Gezien de status van de PC van de voorzitter en zijn hardleersheid om het gebruik ervan onder de knie te krijgen, heeft hij (Theo Knoops) er bij hem (de voorzitter) heel wat tijd aan moeten besteden. Dat deed hij geduldig en begripvol maar ook met de nodige zweetdruppels.

Toen ik hem er hartelijk voor bedankte, verzuchtte hij:

“alwèr nen haalven dag awwer geworre, hawdoe.

Ad Verrijt.

Jan Hilverda de forte tenor uit Someren

Inleiding

Al lezend in het boek van Dré Remery over de Fanfare Somerens Lust kwam ik het verhaal tegen van de heldentenor Jan Hilverda uit Someren. Als zanger van Mannenkoor de Nachtegaal en als liefhebber van de historie van Someren was mijn nieuwgierigheid gewekt. De naam Hilverda viel ook op omdat het geen Zuid-Nederlandse naam is. Hoe komen de Hilverda's in Someren terecht.

Na wat zoeken en puzzelen en vond ik de stamboom van de Hilverda's, geschreven door Henk Hilverda uit Valkenswaard.

Hendrica van den Dungen, in 1804 te Schijndel geboren, was van beroep herbergierster en woonde al sinds 1826 in Someren. Zij was gehuwd Adriaan van Gils (geb. Ginneken). Hendrica en Adriaan hadden elkaar ontmoet bij het graven van de Zuid-Willemsvaart. Na het overlijden van Adriaan van Gils in 1833, hertrouwde Hendrica, Antoni Korsten.

Haar drie jaar jongere zus Barbara, die bij hun inwoonde en werkzaam was in de herberg van haar zus, trouwde in 1835 met Jan Jans Hilverda. Jan Jans was in 1811 Friesland geboren in het dorpje Welsrijp.

Hoe kreeg Barbara kennis met Jan Jans Hilverda?

De 19 jarige Jan Jans Hilverda, geboren te Welsrijp Hennaarderadeel in Friesland, wordt op 28 december 1830 ingeloot bij de Nationale Militie Provincie Friesland, 1e afdeling infanterie. Hij was tijdens de Belgische opstand (1830-1831) fuselier en gelegerd in Breda.

Veel militairen waren in Brabant ingekwartierd. Hoe zij elkaar hebben leren kennen is niet precies bekend. Misschien heeft hij op een van zijn routes/oefeningen bij Sluis 11 de herberg aangedaan en daar zijn toekomstige vrouw ontmoet Barbara van den Dungen die daar bij haar zus woonde.

Misschien was Jan Jans Hilverda daar of in de omgeving ingekwartierd om deze omgeving te beschermen tegen plunderende Belgische soldaten. Dit laatste is goed mogelijk omdat bij sluis 11 opstandige Belgische soldaten in 1830 plundertochten hadden uitgevoerd bij de sluiswachter Schoonhoven en in het dorp bij de rijksontvanger Neomagus en zijn zwager onderwijzer Beijnen. Ook bij de

dominee Deussen en bij burgemeester Dremmen hadden zij invallen gedaan.

Om kort te gaan Jan Jans Hilverda en Barbara van den Dungen trouwden op 3 september 1836, hun zoontje Jan was toen al 22 dagen oud, geboren op 6 december 1835. Dat zij niet eerder getrouwd zijn, kwam doordat Jan Jans Hilverda toestemming van het leger moest krijgen om te mogen trouwen, ambtelijke molens malen niet snel. Bij het huwelijk is het kind gewettigd. In de huwelijksakte werd een extract opgenomen waarin staat, dat Jan de zoon van Barbara van den Dungen niet in bloedschande of overspel is verwekt en dat de bruidegom Jan Jans de vader is.

De stamboom gegevens

Jan Jans Hilverda, geboren te Welsrijp Hennaarderadeel in Friesland op 07-04-1811 was van beroep arbeider, boerenknecht en fuselier en is als koopman overleden te Someren op 16-07-1883.

Jan Jans is zoon van Jan Jacob Hilverda, (koopman en paardenpikeur) overleden op 9 februari 1828 te Tzum in Friesland en van Antje Taekes van Popta, overleden 26 augustus 1817 te Tzum in Friesland.

Jan Jans trouwt in Someren op 03-09-1836 met Barbara van den Dungen, geboren te Schijndel 15-08-1807, wonende Someren, spinster en herbergierster. Zij is overleden te Someren op 19-01-1894. Barbara was de dochter van Antonie van den Dungen en van Antonetta van Kaathoven uit Schijndel.

Toen Jan Jans Hilverda eenmaal uit het leger was, werd hij koopman, wever en kastelein. Samen met zijn vrouw exploiteerde hij een herberg waar teugeliers (scheepsjager) een glaasje dronken en met hun paard konden overnachten. Jan Jans en Barbara woonden aan de Somerense kant van het kanaal en kregen hier nog tien kinderen.

Jacobus Hilverda

De jongste zoon van Jan Jans en Barbara en 10de kind was Jacobus (Ceup) Hilverda, hij werd geboren in Someren 30-01-1851 en werd bakker. Hij overleed in Someren 23-10-1908. In 1881 trouwde hij met Hendrina (Drika) Linsen, geboren te Nederweert op 28-08-1861. Hendrina was herbergierster en winkelierster. Ze kregen 13 kinderen waarvan drie dood geboren werden.

Ons verhaal gaat over Jan Jan Hilverda, het vierde

De echte Brabant-
sche mikken wor-
den door dezen
bakker in Somme-
ren nog per hon-
denkar thuis ge-
bracht. — Er zijn
brooden bij van
soms wel een meter
lengte. — Gelukkig
heeft de bakker in
zijn zoon een uit-
stekende hulp.

Op deze ansichtkaart staan waarschijnlijk bakker Antoon Hilverda en zijn zoon. Nazaten van de familie Hilverda. Ca. 1950

kind van voornoemde Jacobus (Ceup) Hilverda (Bije Ceup) en Hendrika (Drika) Linsen. Hij is geboren in Someren bij Sluis 11 op 28 februari 1886 en overleden in Maastricht 23 februari 1975. Jan werd van beroep broodbezorger en later operazanger.

Zijn moeder Drieka Hilverda-Linsen kreeg na het overlijden van haar man Jacobus de drankvergunning in 1909 op haar naam.

Jan Jan Hilverda

Jan Jan Hilverda (geb. 1886), ‘de broodbezorger’, vertrok naar Luik om daar op het conservatorium te gaan studeren. Wie hem hiertoe heeft aangemoedigd is niet bekend, waarschijnlijk was hij als kind al een goede zanger en heeft de hoofdonderwijzer of pastoor de familie overtuigd dat hij hierin verder moest gaan. Verdere gegevens over de jaren in Luik heb ik niet kunnen vinden.

Toen hij geslaagd was huwde hij in Luik op 16-08-1913 Anette Cornelie Eikenboom, geboren in Luik op 07-10-1886. Zij was een dochter van Gilles Eikenboom en Marie J. H. Coumans. Jan en Anetta kregen een dochter Josephina Hubertina Antonia Hilverda.

Enkele krantenartikelen waarin de kwaliteit van Jan Hilverda werd geroemd:

Een verdienstelijke zanger zoals men kan lezen in het Helmonds dagblad “De Zuid-Willemsvaart”.

Op 2 november 1912:

“Dezer dagen ontving de familie in Someren bericht, dat de heer J. Hilverda met succes zijn studiën aan het conservatorium te Luik had voltooid en thans als concertzanger (forttenor) kan optreden. Wanneer wij weten met welk een grote ijver en volharding deze eenvoudige burgerjongen heeft gewerkt, (hij was banketbakker) dan mogen we de familie van harte met dit grote succes feliciteren”

Op 7 juni 1913: *“Tot eerste Tenor aan het Théâtre Pavillon de Flore te Luik, is benoemd de heer J. Hilverda van alhier. Proficiat!”*

21 oktober 1914 (tijdens de eerste wereldoorlog 1914-'18):

*“Someren. Ook als slachtoffer van den oorlog, ver-
toeft thans onze vroegere dorpsgenoot, de heer J.
Hilverda, heldentenor aan de Koninklijke Opera te
Luik, tijdelijk in ons midden. Dat de vermaarde
zanger echter ook hier de kunst wil dienen en daarbij
tevens triomfen weet te behalen, blijkt uit onderstaan-
de correspondentie uit Woensel, voorkomende in de
“Meijerijische Courant”:*

*“In Musis Sacrum zong Zondagavond voor een
kunstminnend gehoor, de heer Hilverda, heldentenor
der Koninklijke Opera te Luik en gediplomeerd met
gouden medaille door het conservatoire dier stad.
Heeft Musis Sacrum in haar lang bestaan, dat hoog
boven al het andere van vroeger steeg en dat we enkel
en alleen te danken hebben aan den toestand in België.
Machtige, gewetensvolle zanger als Hilverda is, wist
hij onzen geest te verheffen naar hooger sfeeren en
ons in gedachten te verplaatsen naar de Opera te Luik,
waar hij in “Lohengrin” en “Paillasse” en in nog zoo
veel andere operawerken de heldenrol zong. Een
kunstenaar van eerste gehalte gaf ons zijn talenten te
horen en “Musis Sacrum” gaf nimmer schooner eere
aan haar schoonen naam. De bekende, bekwame pi-
anist, de heer Van der Weijden uit Eindhoven accom-
pagneerde zijn zanger, dezen waardig”*

Op 19 december 1914: Kunstnieuws. Helmond's
Mannenkoor. Zaal Jules Janssen.

*“Helmond Zondagavond; Na een paar frisse num-
mers van ons Mannenkoor kwam op het podium de
heer Jos (is Jan) Hilverda, forttenor aan de Luikse
Opera. 't Was zeer jammer en 't bleek ook spoedig,
dat deze solist wegens enen verkoudheid niet zo heel
goed bij stem was. Desniettemin zong hij de aria's uit
de opera's Joseph van Mehul en Aida van Verdi zeer
verdienstelijk. De zanger beschikt over een mooi te-
norgeluid, dat echter wel niet fort kon genoemd
worden, maar zich toch met een zeker gemak tot in
de hoogste tonen kon verplaatsen, terwijl zijn voor-
dracht de geroutineerdheid van den echten operazan-
ger deed kennen. Bij zijn tweede optreden met aria's
uit de opera's Tosca en Mignon kwam zijn stem in
weerwil van de bekende hindering nog beter uit en op
het herhaalde applaus gaf hij nog een toegift”.*

Advertentie uit de Limburgse Koerier 1920

Hiermee hoop ik dat Jan Jan Hilverda aan de ver-
getelheid is onttrokken. Een Somerennaar waar we
een beetje trots op kunnen zijn.

Bronnen.

RHC Eindhoven.

‘Procesverbalen der burgemeesters 1821-1857 (inv.
nr.12/1).

De gemeenterekening van Someren 1825, burgerlij-
ke stand, bevolkingsregister en huwelijksakten.

Aantekeningen van Dré Remery, Wim Deenen.

Boeken: Sluis 11 van Wim Deenen en Fanfare So-
merens Lust van Dré Remery .

Archief, Cees Verhagen.

Stamboomgegevens fam. Hilverda, Henk Hilverda.

Cees Verhagen

Den Drank

door Jacques van der Velden

Dit verhaal gaat over een grenspaal, die ooit de grens markeerde tussen Asten en Vlierden, waar het vee zich kon laven aan het water uit de Peel, op een plaats waar een voetpad de Astense Aa overstak.

Giftbrief Hendrik van Cuyk

Hendrik van Cuyk, heer van Asten erkent in een giftbrief [1367] het recht van de Astenaren op het gebruik van de Astense gemeynt. In deze brief wordt beginnende bij Aestappen met de klok mee een rondgang gemaakt langs de grenspalen die deze gemeynt afbakenen. In een achttiende-eeuws afschrift staat letterlijk: “geleegen binne dese paalen van den Drank tot Aestappen den geregten vliet op tot Ruth den Raade en van Ruth voor den geregten vliet op tot Sint Wilbertspuit op Luttel Meijl en van daar tot Amsloo ende van Amsloo tot Seven Meeren en van Seven Meeren tot 's-Hertogen paalen toe en van dien palen af tot Wilput en van Wielput den geregten stroom nederwaarts tot Liedrop ten Vonderen toe en van daar den gerechten stroom nederwaart tot geene spleete toe daar die van twee Aaën vergaderen en van dien spleet den geregten vliet op tot Aestappen ten Drank weder toe”.

Mijn verhaal zal gaan over de eerste grenspaal. Een naam als “den Drank” klinkt misschien lachwekkend, maar is in mijn ogen daarom niet minder interessant. Het grappige is wel, dat als je daar zou wonen, je zomaar “aan den drank” kan zijn, zonder een druppel alcohol te hebben genuttigd. Ik ga nu een serieuze poging wagen om dit toponiem te lokaliseren en te verklaren.

Den Drank tot Aestappen

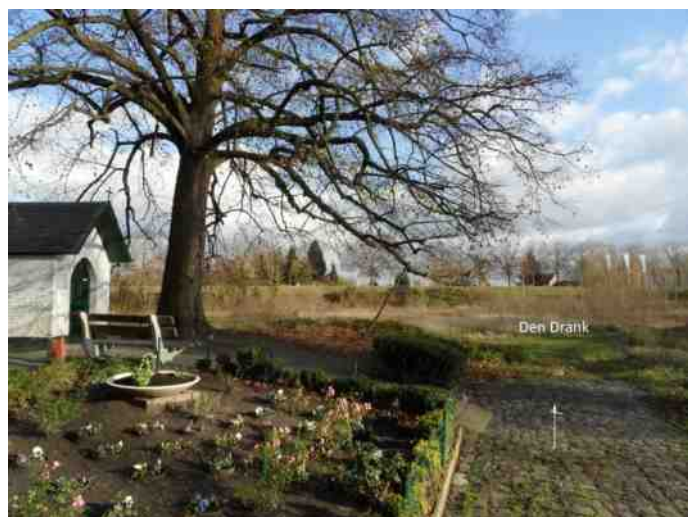
Deze paal, in het begin van de brief omschreven met “den Drank tot Aestappen”, wordt op het einde nog een keer aangehaald met “tot Aestappen ten Drank”. Dat de grenspaal “den Drank” te Aestappen stond staat hiermee als een paal boven water. De rondgang begint stroomopwaarts bij de “vliet”, waarmee uiteraard de “Astense Aa” bedoeld wordt en eindigt stroomafwaarts met de “stroom” of Aa, ook wel Groote Aa genoemd. Bij de “spleete” stroomt de “Astense Aa” in de Aa. De Astense Aa werd in de negentiende eeuw ook wel Vlierdensche Aa genoemd. Het is maar van welke kant je het bekijkt. De eerste grenspaal die je tegenkomt als je vanuit de “spleet” de Astense Aa stroomopwaarts

volgt heet dus “den Drank”. Met de “Aestappen” werd in [1367] vermoedelijk de plaats bedoeld waar men dóór de beek ging en niet het gehucht Oostappen. Oostappen is de dialectische tegenhanger van Aestappen. Beiden zijn samengesteld met “stappe”, een verouderde vorm van “stap”. Aestappen en Oostappen zijn op te vatten als 'voetspoor of -pad door de Aa'.

Kapelletje aan den Drank

In België vond ik een wegwijzer met het opschrift “Het kapelletje aan den Drank”. Het gaat om een Maria-kapelletje dat in Maasmechelen achter een oud kerkhof staat. Volgens een kaart uit [1777] lag daar een grote waterplas in de Kikbeek, een drinkplaats voor koeien volgens zegslieden. De plas is moeten wijken voor een weg en de Zuid-Willemsvaart. Een oud kasseien voetpad loopt nog langs het kapelletje naar beneden. De veldnaam “den Drank” moet al lang bestaan hebben toen in de negentiende eeuw het kapelletje ernaar vernoemd werd. Vroeger liep het pad verder door naar de plas om vervolgens de Kikbeek over te steken. Daar

waar dit pad langs het water liep moet dan de drinkplaats “den Drank” gelegen hebben. Schematisch gezien: het voetpad stevent recht op de beek af, volgt het water stroomopwaarts en steekt het bruggetje over.

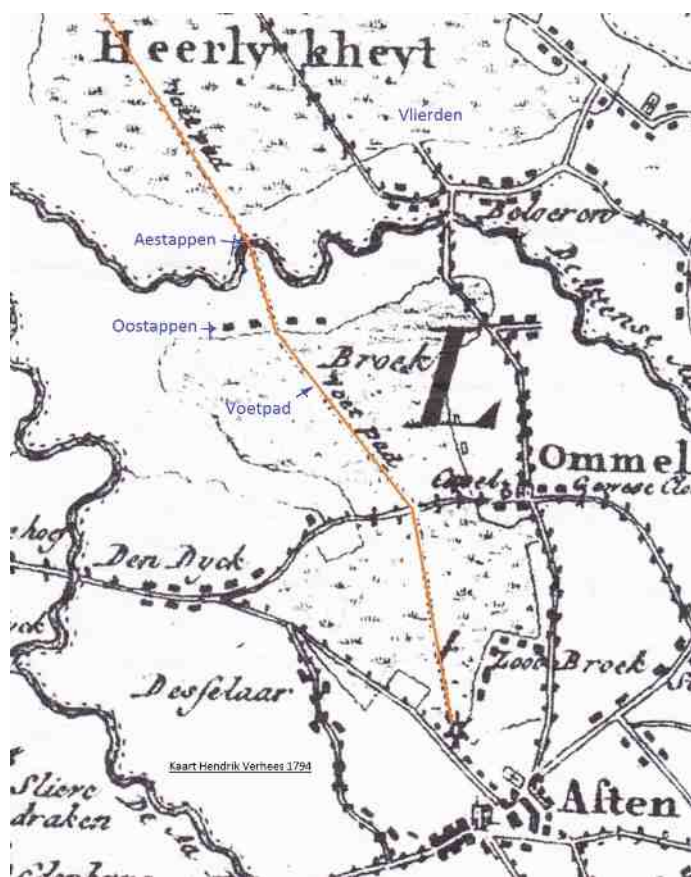
Aestappen

Over de Astense Aa ten westen van de huidige Deurneseweg lagen ooit drie beekovergangen: Aestappen, Keyzersdijck en Belgeren. De hoofdverbinding Asten-Deurne liep vroeger over Belgeren. Deze verbinding bestaat nu niet meer. De Keyzersdijck was de oude verbinding tussen Oostappen en Voorste Beersdonk (Vlierden). Aestappen, de meest westelijke overgang, lag ongeveer op de plaats waar nu de huidige verbinding met Brouwhuis (Otterstraat - Bij Oostappen) loopt. Jammer genoeg bestaan er geen kaarten die een gedetailleerd beeld geven van dit gebied in de middeleeuwen. De kadasterkaarten uit [1832] bieden nog de meeste details. Volgens het Belgische voorbeeld moeten we “den Drank” zoeken langs een voetpad in de buurt van een beekovergang. Vanaf Asten liep vroeger een voetpad door het broek van Asten, Ommel en Vlierden richting Brouwhuis en Helmond. Op een kaart van Landmeter Hendrik Verhees [1794] is dit pad te zien. Op de kadasterkaarten [1832] van Oostappen (Asten A1), Brouwhuis (Vlierden A2) en Hertsberg (Vlierden B2) is dat voetpad ook te zien. Om over de Astense Aa te geraken kon je toen gebruik maken van een bruggetje, “Het Aa hout” ook wel het “Oostappense Aahout” genoemd. “Hout” betekent hier 'houten bruggetje'. Uit de beschrijving “groes ontrent het Aa-hout te Astappen”, blijkt dat er al in [1696] sprake was van een bruggetje. Bijna twee honderd jaar later in [1886] ligt daar nog steeds een “houten schoor”, 'eenvoudig houten bruggetje', over de Aa. Ter voorkoming

van natte voeten was het gangbaar om een bruggetje aan te leggen in de buurt van een beekdoorgang.

Den Drank

In het Oudnederlands woordenboek heb ik het woord “drank” niet gevonden. In het Vroegmiddelnederlands woordenboek komt “drank” wel voor, maar uitsluitend in de betekenis van 'drank'. Pas in het Middelnederlands komt het woord in twee betekenissen voor: 1e aandrang, onstuimigheid en het dringen, gedrang (periode 1399-1425 Noordoost-Nederland). 2e drank. De giftbrief waarin het woord “den drank” voorkomt is van 1367 en omdat een toponiem meestal ouder is dan zijn eerste vermelding denk ik dat de betekenis 'drang' een jongere ontwikkeling is en daarom waarschijnlijk niet van toepassing. Het is in ieder geval een grensmaal en omdat de Astense Aa hier de grens vormt gaat het over een paal die in of aan het water stond. De plaats heet Aestappen, we mogen dus aannemen dat je hier te voet door het water kon oversteken. Dan ligt het ook voor de hand dat beesten er gemakkelijk konden drinken. Drank is afgeleid van het werkwoord “drinken, dronk, gedronken”. Drank is daarom oorspronkelijk gedefinieerd als 'dat wat men drinkt', maar kreeg vanaf de zestiende eeuw ook de specifieke betekenis van 'alcoholische drank'. Tegenwoordig wordt dit woord bijna uitsluitend in

deze laatste betekenis gebruikt. De A-klank in “-drank” is afkomstig van de verleden tijd van drinken in het Oudnederlands. Toen schreef men “drinkan, drank, drunchan”, net als in modern Duits “trinken, trank, getrunken”. Ik concludeer dat het toponiem “den Drank” 'drinkplaats' voor vee betekent.

Beemd in den Drank

De oudste verwijzing naar de grenspaal “den Drank” mag dan wel uit een Astense bron komen, de belangrijkste informatie moet echter gezocht worden aan de Vlierdense kant van de Astense Aa. De eerstvolgende vermelding van “den Drank” na de giftbrief dateert uit [1431]. Toen werd een Vlierdense akte van een erfenis voor de schepbank van Helmond getransporteerd. Daarin stond: “een stuc bemts ter stede geheiten in ghenen dranck gelegen e.z. [ene zijde] erf Willems van Dieschit ende Jans van den Hudsberch a.z. [andere zijde] erf toebehoorende der heerlijkheit van Asten ende een water aldair geheiten daa [de Aa]”. Deze “beemd in den Drank” lag aan de Astense Aa op Vlierdens grondgebied. Overigens “in den Drank” wijst op een gebied. Ik denk dat de drinkplaats “den Drank” zich over een zekere lengte langs de Aa uitstreckte. Uit deze akte blijkt tevens dat de heerlijkheid Asten ook grond aan de Vlierdense kant van de Astense Aa had. Het resultaat van een rechtgetrokken bocht?

Wolschot en Straetke

Vlierdense en Helmondse cijnsregisters uit de zeventiende eeuw maken gewag van “een bempt aent Wolschot genaemt den Dranck” [1644] en van “een weiveld genaemd de Dranck” dat aan een “straetke” lag [1628]. Verder laten al deze Vlierdense registers uit die periode zien dat deze beemd steeds met een zijde aan de Aa lag. Dat moet dan de Astense Aa geweest zijn. Uit alle bronnen die daar over gaan blijkt in ieder geval dat we deze “beemd in den Drank” op Vlierdens grondgebied moeten zoeken. Overigens enkele Astense registers uit de zeventiende-achttiende eeuw leveren ook nog informatie op. Daarin is namelijk sprake van “hooiwas het Wolsit te Astappen” [1649] en een eeuw later “hooiland of beemd genaemd de Wolsit, agter Ostappen” [1757]. In een verdeling uit [1787] staat de aanduiding: “-groes den beemd in de Wolsit, agter Ostappen”. Uit de belendingen blijkt dat het Wolsit aan de Aa was gelegen. Omdat verwijzingen als “agter Ostappen” en Astappen vanuit Oostappen gezien, verwijzingen zijn richting de Astense Aa, zal het Wolsit aan de

Astense kant van de Astense Aa gelegen hebben. Met deze beschrijving is het mogelijk om het Astense Wolsit op de kadastrerkaart aan te wijzen. “Wolsit” en “Wolschot” met of zonder “f” zijn denk ik dezelfde woorden. Om de ligging van het Vlierdense Wolschot te bepalen, is nog één stap te gaan.

Ligging Wolschot

In het boek “Vlierdens verleden” staat een opsomming van landerijen die genoemd werden in een scheiding en deling uit 1781. Twee percelen zijn van belang: “hooiland het Wolschot, 1 lop. 25 roeden” en “hooiland in het Wolschot, 25 roeden”. Rond 1832 zijn Jan en Renier van Bree de eigenaren. Op twee plaatsen hadden ze hooilanden in het beekdal van de Astense Aa liggen. Eén daarvan lag tussen de beekovergangen Aestappen en Keysersdijck en het andere bij de Aestappen. Dan denk ik dat deze laatste, het gezochte Wolschot moet zijn dat in het zeventiende-eeuwse cijnsregister genoemd werd als belending van de “beemd in den Drank”. Met redelijke zekerheid kan ik nu dit perceel op de kadastrerkaart van Vlierden aanwijzen.

Het straatje

Een “straatje” of “stratien” werd gebruikt om vee overheen te drijven. Om die reden in registers dikwijls met “drijfstratien” aangeduid. Het vee dat ging drinken bij “den Drank” zal zeker over zo'n straatje zijn gedreven, daar ga ik vanuit. Als je over het eerder genoemde voetpad van Brouwhuis richting Oostappen ging, liep volgens het kadaster het weggetje eerst recht naar de Astense Aa toe, maar bij het laatste perceel ging het pad stroomopwaarts richting “het Aa hout” toe. Dit komt schematisch overeen met de Belgische situatie in Maasmechelen. Verder moet opgemerkt worden dat de Aa hier kaarsrecht is. Er zit op de grens van de twee kadastrakaarten Brouwhuis (Vlierden A2) en Hertsberg (Vlierden B2) zelfs een vrijwel rechte hoek. Is hier misschien een oude meander rechtgetrokken? Als ik het voetpad op de kaart van Hendrik Verhees [1794] vergelijk met deze kadastrakaarten dan mis ik ter plaatse een grote lus. Dat er toen ook al een straatje met een voetpad liep is in ieder geval wel zeker, want in een Astens register wordt uit de doeken gedaan hoe twee Astenaren tot laat in de avond “op de kaart gespeelt te hebben” vanuit “de herberg van Jan de Groot, op het Brouwhuys, onder Vlierden” naar huis gingen over “een straatje, op den Beersdonk, waardoor een voetpad loopt om naar Asten te komen” [1791]. Is ten gevolge van het rechttrekken misschien ook Astens grondgebied bij Vlierden gekomen? Ik doel op de schepenbank van Helmond [1431] waarin de “beemd in den Drank”

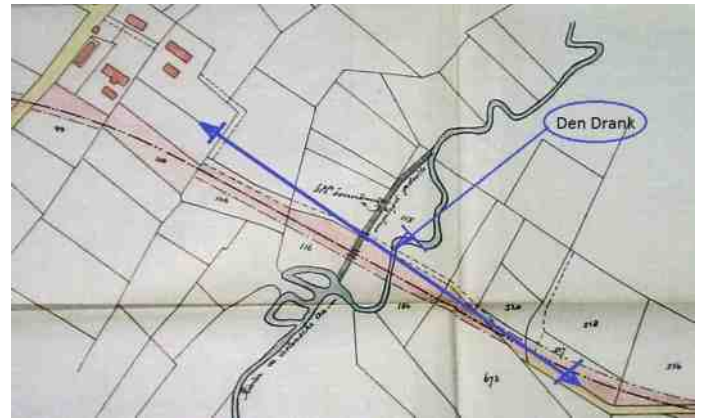
de volgende belendingen had: “erf toebehorende der heerlijkheit van Asten ende een water aldair geheiten daa”. Het zou allemaal zomaar kunnen. Bij twee oostelijk van het bruggetje gelegen rechtgetrokken meanders is het omgekeerde gebeurd. Daar is grondgebied van Vlierdense eigenaars, Astens grondgebied geworden. Van 1367 tot 1832 is een lange tijd, daarin is veel gebeurd. Er zullen altijd wel schakels ontbreken, maar het idee van een rechtgetrokken bocht in de Astense Aa, leek mij een meer dan redelijke veronderstelling.

Grenspaal “den Drank”

Waar zou ik de grenspaal plaatsen? Het drijfstratien tevens voetpad loopt hemelsbreed gezien, recht naar de Astense Aa en is gericht op het gehucht Oostappen aan de andere kant. Deze lijn vormt tevens de grens tussen de “beemd den Drank” en het Wolfschot. Op het snijpunt met de Astense Aa lag Aestappen en ook “den Drank” naar mijn mening. Als ik de grenspaal “den Drank” zou willen plaatsen dan zou ik dat doen net voorbij de haakse bocht, gezien vanuit de spleet, in of langs het water op het hiervoor genoemde snijpunt met de Astense Aa.

Uitwerking kadastrakaarten

De zwart omlinjnde percelen op de gecombineerde Vlierdense kaart A2 - B2, zijn in [1832] eigendom van de familie van Bree. Op twee plaatsen liggen deze percelen aan de Astense Aa. Het linkse perceel dat aan het voetpad grenst moet volgens mij wel het Wolfschot zijn. De stippellijn is het voetpad dat op het einde van het “Stratien” in het beekdal doorloopt, daarbij de perceelgrens tussen “Wolfschot” en de “Beemd den Drank” volgend. Hemelsbreed is het stratien gericht op Oostappen en loopt het virtueel door het punt Aestappen. Bij het laatste perceel aangekomen verandert het voetpad van richting. Vanaf hier gaat het pad stroomopwaarts door de beemd en komt het regelrecht bij “Het Aa Hout” uit. Zou een koeherder met koeien hier lopen en omkijken dan krijgt hij of zij ongeveer het beeld “Gezicht in de Eext” te zien zoals dat door Johan Wolthers is geschilderd. Toen Aestappen nog in gebruik was als beekdoorgang, konden de koeien rechtdoor lopen richting Oostappen. Op het rechte stuk, vanaf de haakse bocht tot en met het bruggetje, kon het vee vermoedelijk overal drinken en oversteken. Daarmee is “den Drank” een gebied te noemen, waarmee “in den Drank” een betere onderbouwing krijgt. Koeien lopen graag door het

water en zullen zich niet graag laten beperken tot een smalle oversteekplaats. De koeherder kon meelopen met het vee, maar kon er ook voor kiezen om gescheiden over het Aa-hout te gaan. De route via het bruggetje werd ook gebruikt door personen die geen vee dreven. In wezen volgt het voetpad in het beekdal een lijn van gelijke hoogten (topografische hoogtelijn). Het moet duidelijk zijn dat de waterstand van de Astense Aa bij dit alles een belangrijke rol speelt. Hiermee denk ik de ligging van het toponiem "den Drank" te hebben gelokaliseerd op de kadasterkaart.

Den Drank anno 1832 op de kaart van nu

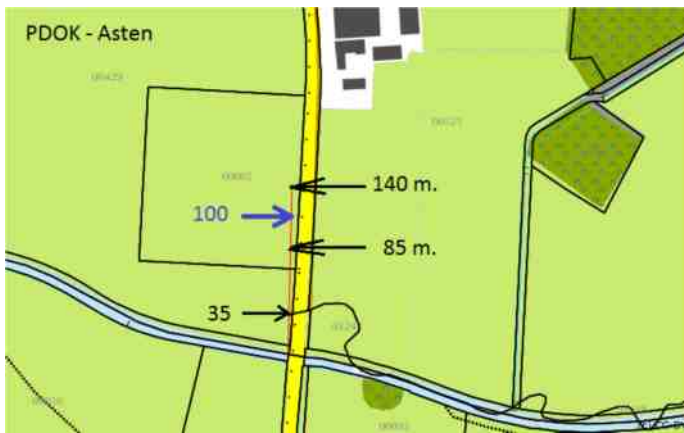
In [1905] is een voorstel gedaan om de Astense Aa ter plaatse van de Aestappen recht te trekken. Daardoor is het punt waar "den Drank" lag ten noorden van de nieuwe brug komen te liggen. De Algemene Hoogte Kaart (AHN) wekt de indruk dat in werkelijkheid die verschuiving niet zo groot uitgevallen is als de tekening doet vermoeden. Door de huidige topografische kaart te projecteren over de kadasterkaart en dat resultaat te vergelijken met de AHN, ontstaat een beeld dat toch met de teke-

ning uit [1905] blijkt te kloppen. De oude beekdoorgang Aestappen, waar de grenspaal "den Drank" stond, lag na het rechte trekken op Vliedens grondgebied. Om precies te zijn, links van de weg Astense Aa, daar waar de witte punt op de combinatiekaart staat. Dit punt is vrij nauwkeurig te bepalen. Door de werkgroep toponiemen is een systeem gebouwd dat dit soort topografische informatie, gebaseerd op de situatie van 1832, kan leveren.

Den Drank anno 1367 op de kaart van nu

Omdat het waarschijnlijk is dat er in 1367 ter plaatse van "den drank" grotere lussen in de Astense Aa gelegen hebben, moeten we de locatie van de grenspaal richting Brouwhuis bijstellen. Ik heb de kadasterkaart met de kaart van Hendrik Verhees vergeleken. Ik denk dat toen het punt maximaal 140 meter noordelijk van de as van de Aa gelegen kan hebben. Verder heb ik ook gekeken naar de breedte van de beekdalbodem (geomorfologische kaart 1975), het vlakke gedeelte van het beekdal waarbin-

nen de beek stroomt. De maximale afstand tot de huidige as van de Aa is daar ongeveer 85 meter. Dat is volgens mij met elkaar in tegenspraak. Mag ik de kaart van Hendrik Verhees misschien niet zo nauwkeurig interpreteren? De beekdalbodem kan ook verlegd zijn, zoals dat nu ook weer gebeurd is ten oosten hiervan, waar opnieuw meanders zijn aangebracht. Als ik dan toch met één getal zou moeten komen dan kies ik voor middelen. Dan kom ik op ongeveer ruim 100 meter vanaf de as van de Astense Aa in noordelijke richting. Nauwkeuriger kan ik het niet maken. Ik ben ter plaatse gaan kijken. Het beekdal aan de noordkant is inderdaad over een brede strook zeer vlak te noemen. Daar zal de oude lus met beekdoorgang, toentertijd gelopen hebben. Daar moet dan ook de grenspaal “den Drank” tot Aestappen in 1367 gestaan hebben.

Bronnen:

<http://www.ngi.be/NL/NL1-4-2-3> Kaart 188 Reckem [1777], Mechelen [aan de Maas]

Sijs, Noline van der (samensteller) (2010), Etymologiebank, op <http://etymologiebank.nl/> Drank Oudnederlands -1200 ; Vroegmiddelnederlands 1200-1300; Middelnederlands 1250-1550

Varia Peellandiae historiae ex fontibus, E van Emstede, Asten en Ommelen, blz.11-15, 1367.12.5 Vliedens verleden 721 – 1926, door H. Beijers & P. Koolen, pagina 174-177 Wolfschot

Van d'n Aabeemd tot de Zwijnsput, Toponiemen in de cijnskring Helmond vóór 1500, Schoot/Schot/Schut, Wolf cleyn wolscot tot aastappen [1406], aen gheen wolsscot Vlierden [1485]

www.heemkundekringdevonder.nl/archieven/oudschrift Wolsit [1649,1757,1787], Wolset [1740-92]

<file:///C:/MijnFiles/ToponiemenVonder/Drank/20080908-Het-dal-van-de-Astense-Aa-en-zijn-omgeving-definitief-incl.-logo-RRC-de-Peel.pdf> Het dal van de Astense Aa en zijn omgeving.

[http://www.deurnewiki.nl/wiki/index.php?title=Drank_\(veldnaam\)](http://www.deurnewiki.nl/wiki/index.php?title=Drank_(veldnaam)) Wolfschot, Dranck, Straetje

http://www.docudatadeurne.nl/DocuDeurne/index.php?title=Toponiemenonderzoek_in_Helmondse_schepenprotocollen_Wolfschot [1433]

<https:// groningenus.wordpress.com/2015/05/06/vroege-drentse-dorpsgezichten-in-een-gronings-familie-archief/> Vroege Drentse dorpsgezichten in een Gronings familiearchief, “Gezicht in de eext” Provinciaal bestuur, BHIC toegang 17 Inv.nr. 6930, “Omlegging der rivier de Astense Aa” PDOK, Publieke dienstverlening op de kaart, vier, TOP10N1, kadastrale percelen (grenzen) Met dank aan de toponiemen-werkgroep voor hun bijdragen.

Lezing kastelen Deurne en Liessel

In Deurne houdt Ludo Boeije een lezing over de kastelen van Deurne en Liessel vanaf 1300, en een bestuurslid verzocht ons dit in de Vonder op te nemen. Op donderdag 22 september om 20.00 uur in het Cultuurcentrum Martien van Doorne, Martinetplein. Toelichting:

Over beide kastelen is veel geschreven en verteld. Helaas niet altijd de juiste feiten en vanuit het juiste historisch perspectief. Maar over alle eigenaren van beide kastelen in Deurne en ook over het Blokhuis, het filiaal in Liessel, is wel degelijk veel te vertellen. De heren hebben er voor gezorgd dat de vroegere gemeenschap in Deurne en Liessel zo'n bijzondere geschiedenis kent. Tevens dat het huidige kasteelcomplex in Deurne eigenlijk beschouwd kan worden als de geboortegrond van onze dorpsgemeenschap in de Peel.

In de lezing zal Ludo Boeije een samenhangend beeld schetsen van de geschiedenis van de verschillende families die de kastelen achtereenvolgens in bezit hadden. Hij zal vertellen over hun taken en bevoegdheden, hun bestuurlijke verantwoordelijkheid en hun status bij hun andere bezittingen, in rijkdom maar ook in armoede. Ook over hun ruzies met burgers en andere hoge heren. Tevens komt de bouwgeschiedenis van de kastelen, de water- en windmolens en de pachthoeves (waaronder het Dinghuis) aan de orde. Tot aan de treurniswekkende uitstraling van een groot deel van het kastelencomplex sinds WO II.

De Abdij Notre-Dame de Saint-Remy in Rochefort

In "De Vonder" nr.2 viel mijn aandacht in het bijzonder op blz. 10, het verhaal van Piet Feijen: Te voet dur Aasten deel 28. Daarin beschrijft hij hoe een aantal Astense mensen een bezoek brachten aan het Trappistenklooster St. Remy in Rochefort.

Omdat mijn heerom, Lambertus Kuijpers (2-8-1874/ 12-3-1951) geboren te Someren-Eind, zoon van Pieter(Peer) Kuijpers (16-9-1833/5-9-1888) en Hendrina van de Ven (29-2-1832/22-7-1902), bijna 40 jaar Abt is geweest van dat klooster wil ik daar graag iets meer over vertellen.

Het klooster in de Belgisch Ardennen werd gesticht in het jaar 1230 door de graaf van Rochefort die aan een groep vrome vrouwen een plek aanbood op zijn domein. Twee eeuwen lang ontwikkelde zich het klooster dat aangesloten was bij de Orde van de Cisterciënsers, en het werd welvarend dankzij de gronden die haar werden geschonken.

Maar tijdens de 15e eeuw verslaptte de vroomheid en de religieuze tucht, het aantal zusters verminderde aanzienlijk. Het generaal kapittel nam de beslissing dat de zusters het klooster moesten uitwisselen aan de Trappisten van Citeaux die beter geschikt werden geacht om de mogelijkheden uit te baten van de rivier die door het grondgebied liep en van de marmergroeve die in de onmiddellijke nabijheid lag.

In 1464 hebben de Cisterciënsers (paters Trappisten) hun intrek in het klooster genomen en de zaak zoveel mogelijk heropgebouwd en gerestaureerd. Aan die tijd herinneren nog altijd de geweldige toegangspoort naar de boerderij en de enorme schuur voor opslag van graan en hooi. In de binnenmuur van de schuur is met een andere kleur steen nog altijd het bouwjaar 1427 te lezen.

De godsdienstoorlogen van de 16e eeuw brachten veel onheil voor het klooster. De abdij werd in 1568 geplunderd door calvinistische troepen, en na opbouw door de religieuzen, opnieuw in 1577 door de soldaten van de landvoogd van Oostenrijk.

Maar de monniken keerden weer terug en alle vernielingen werden hersteld. Spoedig daarna begonnen de paters ook met bierbrouwen.

Nog diverse malen daarna is het klooster gedeeltelijk verwoest door brand of menselijk geweld maar telkens opnieuw togen de Trappisten aan het werk om de gebouwen te herstellen en zelfs uit te breiden. Tijdens de Franse revolutie werd de abdij opgehe-

ven, na door de bevolking geplunderd te zijn. Verschillende mensen hebben er tijdelijk in gewoond maar in het begin van 1800 kwam zij in particuliere handen. Het onderhoud van het klooster kostte echter zo veel dat het niet bij te houden was en de meeste gebouwen erg in verval raakten.

Toen het In eigendom kwam van de priester Seny, schonk hij het aan de Cisterciënsers van de Abdij van Achel. In 1887 verhuisde een achttal monniken van Achel naar Rochfort om er het kloosterleven te doen herleven. Onder hen was ook Albert Kuijpers. Zij troffen daar een totaal verwaarloosd klooster aan, dus de eerste opdracht was om de vervallen gebouwen weer op te knappen. Er werd onder leiding van een prior (overste) hard gewerkt want ook de omliggende gronden, in totaal 126 ha, kwamen weer in het bezit van de paters. Ook de marmergroeve, vlakbij gelegen, werd opnieuw het bezit van het klooster. In 1900 werd begonnen met de bouw van een nieuwe kerk.

In 1909 werd pater Henricus (Albert Kuijpers) als sub-prior benoemd en al op 21 november van datzelfde jaar volgde hij zijn voorganger op als Prior.

Hij was een man van aanpakken, kon het werk goed verdelen en zorgde voor goede relaties bij het stadsbestuur, het provinciaal bestuur en zelfs bij leden van de Belgische koninklijke familie, die regelmatig bij hem in het klooster op bezoek kwamen. Drie jaar later, op 7 oktober 1912 werd hij tot eerste Abt van het herrezen klooster gekozen en als de 24e Abt van Saint Remy. De plechtige inzegening gebeurde in de St.Jan in 's Hertogenbosch en vele mensen uit Someren-Eind hebben deze plechtigheid meegemaakt. Twee blazoenen van steen in zijn wapen versieren heden ten dage nog de voormuur van de Abdij die hij gedurende bijna 40 jaar bestuurd heeft. Zijn devies luidde: Plus amari quam timeri. (Beter bemind te worden dan gevreesd te worden. Red.)

Men kende hem als een nederig, maar sterke man. Een man van het platteland maar bovenal ook een intellectueel die een goed zakelijk inzicht had. Hij hield van het verleden, bij voorkeur van plechtigheden, maar versmaadde nooit een 'borreltje' (en soms wel twee), en noemde iedereen mon enfant (mijn kind). Kort gezegd, hij was een vriendelijke man met een gezond verstand. De inkomsten uit het werk van de gemeenschap plaatste hij altijd op de bank om te kunnen investeren in de abdij.

In al die jaren dat hij de leiding had kwam St.Remy tot grote bloei. Tevens maakte hij veel werk om

nieuwe roepingen naar het klooster te trekken. Zowel veel Nederlandse- als Vlaamse paters en broeders wist hij aan te trekken en dat zorgde er voor dat midden in het Franstalige gebied van de Ardennen hoofdzakelijk Nederlands werd gesproken.

In 1900 telde de Abdij 50 religieuzen, maar de stijging ging door tot de piek in 1931 en dat zou niet meer worden overtroffen, 78 leden: 48 monniken en 30 broeders.

Het waren er zoveel dat Dom Henricus serieus aan een nieuwe stichting begon te denken toen het noviciaat 23 leden telde. De bevolking van het klooster stabiliseert tot 1943: 75 religieuzen. De daling van het aantal is dan net als elders onomkeerbaar. Hij maakte de abdij tot een gemeenschap die geheel zelfstandig voor zichzelf kon zorgen.

Op de boerderij werden 80 stuks melkkoeien gehouden en de baas hierover werd broeder Bernardinus Welten uit Asten. Verder waren er grote stallen met kippen en varkens en zelfs ruim 150 kasten met bijen.

De kleine bierbrouwerij werd onder zijn bewind gemoderniseerd en uitgebreid met nieuwe, veel grotere ketels. Er werd een laboratorium ingericht waardoor het bier op kwaliteit kon worden beoordeeld en waarvan slechts enkele monniken het recept kenden. Dat werd en wordt nog altijd onder strenge geheimhouding gebrouwen. Vlak bij het klooster lag een natuurlijke bron, waaruit een riviertje ontstond, de Tridaine, waarvan het water gebruikt werd (ook nu nog steeds) voor het vervaardigen van het bekende "Trappistenbier Rochefort". Volgens kenners is het dit water van de Tridaine dat het bier zijn unieke smaak geeft.

Het riviertje dat uit deze bron ontstond liet hij door een geul door het klooster lopen en daar werd een groot waterrad in gebouwd waar een molen op aangesloten werd waarmee men graan kon malen en eigen elektriciteit opwekken.

Ook was het klooster in het bezit van een marmer-groeve, waar de monniken het bekende Rochefortmarmer uit groeven. Toen in 1956/1957 in Someren-Eind een nieuwe kerk werd gebouwd werden het altaar, de zij-altaren en de grote doopvont gemaakt van Rochefortmarmer.

Dom Henricus Kuijpers heeft zijn abdij door 2 moeilijke wereldoorlogen, die van 1914-1918 en 1940-1945 moeten loodsen en hij heeft er alles aan gedaan om zoveel mogelijk de burgers uit Rochefort en de wijde omgeving met alles te helpen om deze zware tijden te doorstaan. Daarvoor is hij dan ook zowel door de Paus als door de Belgische Koning met hoge onderscheidingen beloond.

Rond 1948 begon wegens ouderdom een ernstige seniele aftakeling die een aanslag deed op zijn titel, waardoor men een beroep op hem deed om af te treden. Normaal gesproken wordt een Abt benoemd voor het leven maar dat kon hij niet meer begrijpen. Men moest, om hem onder druk te zetten de Generaal Overste vanuit Rome laten komen, die persoonlijk constateerde dat hij zijn functie niet langer kon uitvoeren. Dat was op 21 september 1948. Dom Henricus overleed op 12 maart 1951.

Er zijn alles tezamen uit Nederland 64 kloosterlingen op St. Remy geweest.

Uit Someren:

Dom Henricus Kuijpers, Abt, geb. 2-8-1874 overl. 12-3-1951

Pater Ambrosius van Eijk, Novicemeester, sub-prior, prior.

Pater Damiaan van Diepen, molenaar, elektricien, tuinman, archivaris.

Pater Remigius van der Heijden, ziekenverpleger o. a. Dom Henricus, tuinman.

Pater Polycarpus van Gaal, boekbinder, verantwoordelijk voor de kleding.

Pater Julius van Gaal, novicemeester, bijenkweker, imker.

Uit Asten:

Broeder Joseph Verdonschot, kok, kaasmaker, vestiaire

Broeder Bernardus, baas van de boerderij, veeboer, bediener van de eetzaal, kaasmaker.

Na zijn dood heeft de gemeente Someren hem herdacht door een straatnaam naar hem te noemen

U zal intussen wel begrepen hebben hoe ik aan mijn voornaam ben gekomen .

Remy Lammers.

DE NIET-GESTELDE KWIS- VRAAG 1

Ken uw heem

Inleiding

Op gezette tijden wordt er door onze kring een heemkwis gehouden. Spannend, verrijkend en gezellig. Vragen te over en natuurlijk kunnen ze niet allemaal gesteld worden. Het lijkt me daarom aardig om ook in elke aflevering van ons blad een heemkwisvraag te stellen. Vanzelfsprekend een vraag die nog niet tijdens een heemkwis gesteld is. Vandaar de naam van de rubriek. Een voordeel is, dat je voor de oplossing meer tijd hebt, in boeken kunt duiken, op internet snuffelen of echt het heem moet doorkruisen (zoals bij de eerste vraag). De rubriek geeft de mogelijkheid om op een directe manier onder en met elkaar heemkennis uit te dragen. De vraag kan verrassend, voor de een gemakkelijk, voor de ander moeilijk, uitdagend, verdiepend enzovoort zijn. Natuurlijk komt het antwoord in een volgende uitgave van ons blad onder een sausje van historie aan de orde. Ik zou zeggen: “kweet ’t en kwis mee”.

Kwisvraag 1

Bij het ‘Ei van Ommel’ kun je de snelweg, de A-67, op naar Venlo. Op de richtingwijzer daar staat dat de afstand naar Venlo 32 kilometer is. De richtingwijzers op de kruispunten van de N-279 in Asten wijzen je de weg naar Venlo via het ‘Ei van Ommel’. Het afgebeelde bord hoort bij een richtingwijzer aan de N-279.

Vraag: Hoe groot is de afstand, afgerond in kilometers, tussen de hier afgebeelde richtingwijzer en het ‘Ei van Ommel’?

Oplossingen kunnen voor 15 oktober 2016 worden ingestuurd via h.laarschot@planet.nl of via de brievenbus van het Heemhuis (t.a.v. Hans van de Laarschot).

(Het strekt tot meerdere eer en glorie als er naast het antwoord op de vraag meer informatie wordt gegeven, zoals ‘de richtingwijzer staat op het kruispunt van de N-279 met de’ en ‘de werkelijke afstand, afgerond in hectometers, tussen de afgebeelde richtingwijzer en het “Ei van Ommel” is meter’, etc.)

Verlag van Excursie naar Diest

Prins Filips-Willem van Oranje Nassau

Op zaterdag 18 juni j.l., vond de laatste activiteit van het jaarprogramma 2015-2016 plaats, namelijk de grote excursie. Dit jaar stond het Belgische stadje Diest op het programma.

Diest heeft als oude vestingstad namelijk een aantal zeer interessante cultuur-historische bezienswaardigheden binnen haar stadsgrenzen. Naast de Citadel en het Begijnhof, dat op de Unesco erfgoedlijst staat, is er prins Filips-Willem, de oudste zoon van onze Willem de Zwijger, begraven en daarmee heeft de stad ook een Oranje geschiedenis.

Tijdens de anderhalf uur durende busreis viel de regen met bakken naar beneden. Dat beloofde niet veel goeds maar eenmaal in Diest aangekomen was het droog en begon zelfs de zon te schijnen. Na de koffie en taart in café Het Casino werden we door onze twee gidsen, mevrouw Hilde Draelants en de heer Frans Vandevenne, rondgeleid door de kelders van het stadsmuseum De Hofstadt. Hier ontvingen we een heldere uitleg over de band van Diest met de familie van Oranje-Nassau gevolgd door een korte wandeling door het centrum van de stad.

Waar we vooraf niet op gerekend hadden was dat België deze middag moest voetballen tegen de Ieren. Dat betekende dat er op de Markt een groot scherm opgesteld stond met de bedoeling dat de bezoekers van de vele terrasjes de voetbalwedstrijd zouden kunnen volgen. Maar de enorme plensbui in het middaguur heeft dit waarschijnlijk bedorven. Wij hebben er overigens weinig last van gehad want de meesten van ons zaten gezellig binnen iets te eten. Na de middag bezochten we de Grote kerk met het graf van prins Filips-Willem van Oranje-Nassau en twee kleine schatkamers met veel religieus spul. Vervolgens een wandeling door het stadspark langs de opnieuw gegraven, gedempte Demer waarin zoveel kwakende kikkers zaten dat de patiënten van het naast gelegen ziekenhuis oordopjes gekregen hebben. Uiteindelijk kwamen we bij het Begijnhof aan waar we in de kapel een interessante uitleg kregen over het ontstaan van het Begijnhof en haar vroegere bewoners.

Tijdens de deskundige uitleg van de beide gidsen is onze woordenschat verrijkt met enkele typisch Belgische uitdrukkingen/woorden zoals:

iemand de kloeiët aftrekke	= iemand beetnemen
malchans	= geen geluk
das zieëver in pakskes	= ik geloof er niks van
ambeteren	= lastigvallen
infirmierie	= ziekenhuis

Toen we terug liepen naar de bus begon het weer te gieten maar de meesten zijn toch nog redelijk droog aan de terugreis begonnen. Heel accuraat stuurde onze chauffeuse Lucy van Twintours de bus door het stadje en zette ons uiteindelijk voor restaurant de Platte Vonder in Someren-Eind af waar zoals al jaren gebruikelijk, een geweldig 3 gangen diner op ons stond te wachten. Na heerlijk gegeten en nog enige tijd nagepraat te hebben, gingen we rond de klok van 9 voldaan en tevreden naar huis.

Tom Waals

Te voet dur Aasten deel 29

Verteld door Piet Feijen.

In de jaren 80 van de vorige eeuw wandelden leden van de bond voor ouderen, onder leiding van hun voorzitter Piet Feijen, door Asten. Zij maakten een overzicht van Asten van ongeveer 1920 tot 1985. Velen van u zullen zich de mensen, hun beroepen en hun eigenaardigheden nog wel herinneren. Ook de behuizingen en straten van die tijd. Al is het nog niet zo lang geleden, er ligt hier misschien een taak tot navolging zodat het nageslacht aansluiting kan vinden met het huidige Asten. Van wat verloren ging en wat er bij kwam.

't Was die zondag mooi weer, ze waren er allemaal, en goe op tijd. Jan Vaalman hâ zelfs z'nne wandelstok en hoed thuis gelaoten en iedereen vond, de Janne 't manchesters pak mi dito hoed goe stond. Mi algemene instemming werd er gauw genôg vertrokken. "As ik soms uit d'n toon val of te laang praot, dan zegde gè 't mer, zi Graard. Hier zijn de

foto: Graard Jansen

familie Snijders, mer die naam is nie zô bekèènd. In het fortuintje, of beter gezegd bij Leenkes in 't Fortuintje, dan wit iedereen wôr gè 't over het. 't Is een nette zaak en er kumt ânloop van alle kanten. (Dat het aan de weg naar De Brand lag, zal er wel de oorzaak van zijn geweest, dat er aan de Voordeldonkseweg Asten-Liessel door het echtpaar van den Eijnden-Snijders Leenke en Jan een nieuw Fortuintje werd gebouwd, dat later door de familie van Bree-Berkers werd gekocht en nu door de Familie Kanters-van Deursen wordt beheerd. Of ze er ook allemaal hun fortuin gehaald hebben is niet bekend, maar een aanwijzing hiervoor is misschien wel de honkvastheid van allen). Hier in di huiske wônt Jan Vlemmix, de Vlèèm. (Later werd het de rijwielzaak van Voordeldonk, nou ja, zaak.... Maar het was wel gemakkelijk voor iedereen, want zelfs voor kleine reparaatie's aan huishoudelijke artikelen kon men er terecht. Het was gelegen tegenover de huidige Henricusschool). En hier, zi Graard wônt ons familie, Janssen dus. Dan kommen we bij Naruske Haazen mi z'n vrouw Mie. Ze hebben gin keinder. (later hebben ze nog in d'n Driehoek gewoond, in 't huis van Toon Feijen. Na Naruske's dood is Willemke Smits er nog in pension geweest). De volgende boerderij is van Piet van Lierop. (Later verhuisde die naar de Stegen, parochie Ommel). Daarna heeft Piet van Bussel, (Coope Piet) er gewoond en die was getrouwd met Jans van Brussel, 'n dochter van Doruske van Brussel. Piet van Bussel was een zoon van Jacob Coop van Bussel, die met zijn zoon's Christ, Piet en Frans vanuit Limburg (Meijel-Roggel) naar Asten kwam en van het gemeente bestuur een groot stuk woeste heidegrond in erfpacht kreeg, maar die moest dan wel ontgonnen worden. Geld was er niet. Wel waren er paarden, zware ploegen en de onverzettelijke wil

om door (te) zware arbeid van die woestenij vruchtbaar land te maken. En dat lukte nog ook, dank zij vele offers. Het was een ver en verlaten oord en de ontginners waren pioniers in de waren zin van het

woord. Voldoende grond voor twee boerderijen werd ontgonnen, maar de geschiedenis leert ons, dat de pioniers het niet konden of wilden volhouden. Later woonden op deze boerderijen nog Lens Snijders, (die begin de vijftiger jaren naar Canada emigreerde) en H.v.d. Vondervoort e.a.. Beste lezers en lezeressen, we horen u al zeggen, dat er veel meer ontginners zijn geweest. Dat is ook zo, maar de van Bussels paste goed in dit verhaal, naar onze mening en het is niet uitgesloten, dat we nog eens "Te voet " dur de Peel gaan. Red.

Hier rechts dan de boerderij van Doruske van Brussel mi vrouw, dochter Jans en drie zoons, Johannes, Julianus en Jan. Doruske hi nogal wâ be-

Foto: Doruske van Brussel

stuursfunctie's bij d'n Boerenbond, de Boerenleenbank, de Stoomzuivelfabriek en hij is ôk nog raodslid. (Hij heeft het blijkbaar uitstekend gedaan, want al die functie's gingen van vader op zoon. Zoon Has, zoals de mensen in Asten en omgeving hem het beste kennen, is inmiddels met een prachtige staat van dienst, zelfs Loco Burgemeester, rustende).

De laatste hier op d'n Brand is de familie Dorus Aarts, die mi z'n zoons zo'n grote boerderij hi, dè er 'n twidde werd bijgebouwd. We gaon binnendur op Bleijssensbroek af en kommen dan bij de familie Narus van Loon, wôr van de grond ôk al van de " Bleijssens is geweest. (Die kochten hier rond 1850,

65 ha heide en woeste grond in "Het Gevlocht" en er ontstond een pachtboerderij, "Bluijssensbroek" Het was voor de Familie Bluijssen een prachtig ontspanningsoord en een goed jachtterrein, zo vlak bij de Peel. De pachters waren o.a. de familie van Roy, die uit Limburg kwam, Zonneveld, die een kaasmakerij had, en Hanneske Verhoeven e.a.). Links hier woont de familie Franske van Bussel-Kerkeres. (Door de fam.v. Bussel-Kerkeres werd rond 1920 van de fam. Zonneveld, die toen eigenaar was van Bluijssensbroek, 35 ha reeds ontgonnen grond gekocht en er werd een nieuwe boerderij gebouwd tegenover de boerderij van de fam. Bluijssen, toen van de fam. Zonneveld). En âs lèeste hier, vur we binnendur op Vorreldonk ân gaon, Hannes Janssen. Via de Polder kwam het gezelschap op Voordeldonk en Graard gaf er de nodige uitleg. "Pirke moest toch opmerken, dè 't op n'n harde weg, al was 't dan nie zo'ne bèeste, toch bitter liep dan over d'n Brand en dur 't Broek". In die boerderij daar links wônt Nardje Haazen en daar langs de familie Swinkels-Hendriks. (Deze boerderijen staan er nog). Toon van Lierop, die onze timmerman is, en vrouw Sieke wonen in dè klèèn gedoentje daar, kort ân de weg. 't Moet 'n hil karwei zijn âs Toon 't nie maken kan, zi Graard. Graard zi Pirke, gè het 't vurtreffelijk gedao, mer ik heb wel dur, dè we Vorreldonk ôk nie ineens af kunnen werken en ik stel dur um veur, mi oew instemming natuurlijk, um nô Léénke's in 't Fortuintje te gao. Graard stèemde dur mi in en Pirke riep, kom op mennekes. 't Zat goe vol bij Léénke's en 't was nog gezellig volk ôk. Mer âs gè gevraagd had, wôr iedereen vanaf kwam, zou niemand dè hebben kunnen zeggen, er was zelfs Limburgs volk bij. En er was ôk menneke bij, dè ze ânspraken mi "Brooren Gardje" en hij scheen van Lijssel te kommen. Hij kon heel smakelijke verhalen over zijn familie vertellen, die allemaol echt gebeurd waren, want um ellie iets wijs te maken, daar is 't nie um begonnen. Luister mer 's nô 't verhaal van onze Janus-oom en Tante Mie... Ze waren alwâ op leeftijd, getrouwd, mer hân gin keinder. Ze moesten 's nô 'n begrafenis, midden in de zomer, van 'n goei kennis, die nie onbemiddeld was, mer die d'n huwelijks staat nie ândurfde, hoewel ie dur kans genôg vur hâ gehad. We gon zeker nô de uitvaart, zi Mie, want gè wit mer nooit, of ie ons soms ôk nog bedâacht hi. 't Was wel nie ân de deur ân, mer durum waren ze mer bijtijds opgestapt. De overledene hâ blijkbaar alles goe geriggeld, want 't was 'n uitvarmtis mi drie Heren en de karsen waren nie te tellen. Nô de plechtigheid

op 't kerkhof en de kruisweg in de kerk, was de koffie in 't sterfhuis en dè was naw ôk nie krek in 't deurp. We hebben naw al meer dan drie uren gelopen, zi Mie tegen Janusse, 't zal mè zo meteen wel smaken. En zoals altijd, 't smakte iedereen goe en 't verdriet werd dan ôk mi de minuut minder. De zwarte falie's werden af- en de te klèèn zwarte jassen uitgedao. En dur bij wie hâ t'r naw 'n schöner leven gehad dan Driek (van Ansum). Hij hâ keind nog krèèj en werkelijk 'n leven âs 'ne Prins. Ze waren 't dur zo goe over eens, dè 'n nicht trakterde op brandewijn mi suiker, dè zou Driek-oom zeker wel goe veinen, want die tufte er zelf ôk nie in. Nie dè de kennissen over de schreef waren gegao, mer 't was toch al 'n hil vur dè ze op huis ân gingen. Tante Mie zi ân hààuwend dè 't zô wijd was en Janus-oom

hâ 't mer over muug in de been. Toen ze thuis waren, begonnen ze er gouw genôg over 't Rozenhoedje te bidden en mer te bed te gao, nô zô'ne zwaore dag. De vensters waren gesloten mi de péen erop en de deuren vergrendeld. Ze mâkte ânstalte um te bed te gao, toen Mie zi, "ik heb ân de nachtpon genôg, want 't is me veul te wèerm. Alleen 'n fris nachthemd ân, is vur mij ôk genôg, zi Janus. Ondertussen zi Mie, Janus ik weet nie hoe 't kumt, mer ik moet 't zeggen, vur gèèn tienduizend gulden wil ik oew missen. En Janus, toch wel onder d'n indruk, zi, en ik Mie auw nie vur twintigduuzend gulden, en hij ging langs Mijeje op de rand van 't ledikant zitten. En net toen ze 't nachthemd zouden ân doen, keken ze in de grote spiegel van de klirkast en Janus zi, Mie wâ zijn we toch rijk. Hier zit naw vur dertigduuzend gulden ! Ja Janus, zi Mie, 't is haost nie te geleuven âs gè 't goe bekiekt, wâ 'ne verschrikkelijken hoop geld. Gè het toch wel alles goe gesloten ?

Bèent gereust, zi Janus en hij blies de lamp uit. Iedereen hâ in spanning en mi plezier nô 't waar gebeurde verhaal zitten luisteren en 't was intussen zo laat geworren, dè 't kruisjassen erbij inschoot. Mer dè halen we gauw in, zi Grardje. Um dè er nogal wâ herfstwerk vur de deur stond, spraken ze mi Graard Janssen af, dè Jan Vaalman, want die hâ 'ne fiets, af zou kommen praoten wanneer ze terug zouden kommen. 't Vrouwvolk was wel kontent over het uitstapje nô Vorreldonk, want de mannen waren vruug thuis. Pirke zi later, dè verhaal van Broren Grardje hâ ik op dezelfde manier ân ons vrouw vertèeld en ik moet zeggen, dè 't laang gelèèjen is, dè we zo'n goei huwelijk hebben gehad. Dè is naw nog 's de moeite werd.

Wordt vervolgd

Burengeruchten

Een goed jaar geleden startten we de rubriek Burengeruchten. Een rondgang langs de heemkundeverenigingen in de buurt om te zien waar ze zich mee bezighouden, misschien zit er iets in ter navolging. De invulling was niet moeilijk, we hebben alom creatieve burenen die hun hoogtepunten graag willen delen. De laatste maanden is echter een stagnatie opgetreden in de toelevering: de boekjes zijn in het Heemhuis niet meer aanwezig. Misschien een protestactie, omdat we met de rubriek zijn begonnen zonder enig overleg. We horen het wel. De twee overblijvers willen we wel even noemen.

De Heem van Son en Breugel heeft een hele editie gewijd aan de huisnummers in de oudste straat van het dorp, de Dommelerstraat. Het gaat daarbij om de geschiedenis van de families die er wonen of gewoond hebben met allerlei wederwaardigheden die er rondom de woningen plaats hebben gevonden. Voor Asten en Someren is dit systeem niet helemaal nieuw, maar er zijn best straten die wel aan de beurt zouden willen komen voor zo'n terugblik.

De Heem van Helmond heeft een artikel 'Van kruidenier tot EDAH', dat ook voor de regio interessant is omdat het over ons dagelijks brood gaat. Eerst gaat het over de ontwikkeling van handel tot groothandel daarna specifiek over de EDAH. De grondleggers van de EHAD kwamen in 1900 vanuit het arme Friesland naar Brabant. Ook arm, maar hier was wel industrie die mensen aantrok die geen tijd en grond hadden voor een tuin. De pioniers kregen voet aan de grond in Helmond, Tilburg,

Eindhoven en Oss, echte familiebedrijven. In 1920 besloten ze samen te werken in de combinatie EHAD, de eerst letters van hun namen, Ebben, Hetteema, Aukes en Dames. In de vorm van een vereniging die afspraken maakte over prijzen en reclame, later werd het een N.V. Vooral katholiek georiënteerd met het oog op de vele kloosters en instellingen. De groei was succesvol mede door de overname van 47 Doornboomwinkels. In de jaren voor de Tweede Wereldoorlog was de EDAH het bekendste kruideniersbedrijf van het zuiden. Ze hadden zelfs de Gruyter ingehaald door een betere aanpassing aan de nieuwe omstandigheden. Na de oorlog gingen Hetteema en Aukes alleen verder en openden zij in Helmond de Ziezo-zelfbedieningswinkel. Een geweldige omzetsijging dwong het bedrijf in 1980 een begin te maken met een discountformule. EHAD werd nu de tweede distributeur van levensmiddelen in Nederland. Maar zoals overall kwamen de professionals de familie "te hulp"; de familie trok zich terug. V & D nam het over, aanvankelijk met succes. De Vendex Foodgroup kon dat echter niet doorzetten en dat was het einde van de EHAD.

Algemene informatie

Redactie:

Ad Verrijt, Hemelberg 59, 5721 CP, Asten
0493-688388

Anneke Blankennagel, Jac Jöris,
Ricus van Neerven en Gerard ten Thije

NIEUW

mailadres voor inzenden kopij:

redactie@heemkundekringdevonder.nl

BESTUUR HEEMKUNDE:

Voorzitter: Jan van de Rijdt Tel. 0493-694957

Secretariaat: Harrie Wijnen Tel. 0493-493518

Penningmeester: Harrie Wijnen tijdelijk

Leden: Cor Fransen Tel. 0493-693421

Tom Waals Tel. 0493-693783

Martien Aarts Tel. 0493-693477

Martien Verdonschot Tel. 0493-693498

Gezinsabonnements HKK De Vonder
€ 30,00 per jaar

Opgeven bij het secretariaat of het Heemhuis
Molenstraat 10 te Someren

ISSN 1387-2079

Indien onbestelbaar:
H. Wijnen, Dorpstraat 22, 5711 GP Someren

Vrienden van Heemkundekring de Vonder

Acfis Business Centrum, Ter Hofstadlaan 75, 5711 VV Someren
René Berkvens Bloemenarrangementen, Jan van Havenstraat 32, 5724 AV Ommel
E T B Willem Bos, Trasweg 5, 5712 BBSomeren-Eind
Campanula Fysiotherapie, Floralaan 22, 5721 CV Asten
Cortooms-Verberne Bouw-Timmerbedr, Molenakkers 5, 5721 WR Asten
Driessen Advies & Beheer Witvrouwenweg 12, 5711 CN Someren
Driessenbouw Asten BV, Postbus 90, 5720 AB Asten
Geven Aannemersbedrijf BV, Ommelseweg 48, 5721 WV Asten
Gianotten Adviesbureau, Witvrouwenbergweg 8h, 5711 CN Someren
Hotel CENTRAAL, Wilheminaplein 3, 5711 EK Someren
Isi & Peggy's Knipperij, Wilhelminaplein 15a, 5711 EK Someren
Isobouw Systems BV, Kanaalstraat 107, 5711 EG Someren
van Kaam Netwerk Notarissen, Postbus 111, 5710 AC Someren
Notaris Kessels, Wilhelminastraat 30-32, 5721 KK Asten
Larco Foods BV, Industrielaan 10, 5711 CX Someren
Leenen Someren Beheer BV, Dr. Einattenlaan 28, 5711 AW Someren
Leenen Steengoed, Vaarselstraat 34, 5711 RE Someren
Garage Linden, Ter Hofstadlaan 140, 5711 VZ Someren
Vastgoedmaatschappij van der Loo bv, Markt 10, 5721 GE Asten.
Partycentrum De Platte Vonder, Nieuwendijk 10, 5712EM Someren-Eind
Frank van Stekelenburg Assurantiën, Postbus 61, 5720 AB Asten
Autobedrijf Stienen Someren BV, Boerenkamplaan 21, 5712 AA Someren
Makelaardij Strijbosch , Hofstraat 24, 5721 BB Asten
Rudi Verbugt, Peelland ICT, Witvrouwenbergweg 8b, 5711 CN Someren
H.v.d.Vijver, Vinkenweg 7, 5752 RA Deurne-Walsberg
Harrie Welten (Jumbo), Kuilvenweg 6, 5712GX Someren
Wijnen Bouw en Service, Dorser 2, 5711 LE Someren
A. de Wit, Speelheuvelplein 4, 5711 AR Someren
P. v.d. Zanden, Jan v.d. Diesduncstraat 17, 5721 VN Asten

*Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk.
Hebt u interesse ? Info: bestuur Heemkundekring De Vonder*